

## Jordbruksverkets yttrande över betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret

Ert dnr Fö2025/00151.

Jordbruksverket ska yttra sig över betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6) (hädanefter betänkandet). Vi har följande synpunkter att lämna.

### Generella synpunkter

#### Förtydligande av terminologin

Jordbruksverket välkomnar de föreslagna förtydligandena av terminologin.

#### Mandat att utse bemanningsansvariga

Vi instämmer i utredningens bedömning att lagen (1982:1004) om skyldigheter för näringsidkare m.fl. behöver ses över. Vi vill understryka att den översynen behöver omfatta 1 och 2 §§ i nämnda lag. Av de bestämmelserna framgår att de berörda aktörerna ska delta i totalförsvarsplaneringen och lämna upplysningar, men inte närmare hur operativa de kan behöva vara. Vår bedömning är att det behöver tydliggöras hur långt de berörda aktörernas skyldigheter sträcker sig och därmed också vad som omfattas av totalförsvarsmyndigheternas mandat att begära deras medverkan. Detta är viktigt på grund av den rättsverkan som begäran från totalförsvarsmyndigheten får för såväl aktören ifråga som dennes anställda och som dessutom kan förenas med vite.

#### Beredskapsregistreringens omfattning

Det behöver vara otvetydigt vad beredskapsregistreringen innebär och hur den ska användas. Jordbruksverket förordar utredningens alternativ 2, dvs. beredskapsregistrering av all personal som bemannar krigsorganisationen. Detta alternativ skapar bäst signalvärden till anställda och andra arbetsgivare om en organisations personalbehov vid höjd beredskap samt om de förväntningar som finns på att anställda kvarstår i sina anställningar. Även om alternativet rent juridiskt inte förändrar de möjligheter som finns till förberedelser inför höjd

beredskap, till exempel utbildning, övning och eventuella säkerhetsprovningar, anser vi att de möjligheterna förtydligas och förbättras. Vi ställer oss därmed bakom de resonemang om beredskapsregistrering som förs i de särskilda yttrandena som bifogats betänkandet.

### **Allmän tjänsteplikt på grund av avtal**

Vi ställer oss positiva till förslaget om att införa en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, vilket förtydligar möjligheterna att ingå avtal med olika aktörer.

### **Jordbruk, trädgårdsnäring, fiske och vattenbruk**

Livsmedelsförsörjningen är central för befolkningens överlevnad och försvarsförmåga. Jordbruksverket instämmer i utredningens bedömning att det därför är viktigt att primärproducenter kan behålla en så stor andel av sin personalstyrka som möjligt under höjd beredskap. Vi bedömer emellertid att det inte är ovanligt att i synnerhet anställda inom primärproduktionen har andra parallella uppdrag, varav flera är civilpliktiga.

### **Särskilt om jordbruk och trädgårdsnäring**

Vi bedömer att den stora merparten av personalbehovet inom jordbruket och trädgårdsnäringen är möjlig att tillgodose på de sätt som utredningen beskriver. Det rör sig då om exempelvis anlitande av elever vid lantbruksgymnasier, avtal med frivilliga, anvisande av arbete genom allmän tjänsteplikt och liknande lösningar som passar för de uppgifter som inte kräver alltför specifik kompetens. Utöver detta kan beredskapsregistrering enligt ovan nämnda alternativ 2 bidra till tydlighet när det gäller den förväntade personalförsörjningen vid höjd beredskap.

Vi vill emellertid understryka behovet av kvalificerad personal när det gäller mer specifika funktioner inom dessa näringar. Primärproduktionen inom området är delvis högteknologisk och det krävs också spetskompetens av andra slag. Behovet kan exempelvis avse förmän, personal vid laboratorier som ska utföra diagnoser och analyser på skadegörare, experter på olika svampar, insekter, virus m.m., reparatörer av mjölkrobotar och annan specialiserad utrustning eller rådgivare. Dessa exempel, med flera, är en förutsättning för att verksamheten ska kunna fortgå. Vid höjd beredskap kan vi dessutom förutse ett extra behov av särskild kompetens, då många gårdar kan behöva ställa om sin produktion med kort varsel och anpassa den till rådande förutsättningar. Det skulle exempelvis kunna föranledas av brist på vissa insatsvaror, störningar i elproduktion etc.

På grund av de många kvalificerade uppgifterna går det inte att förlita sig på till exempel frivilliga, arbetslösa som anvisas med allmän tjänsteplikt eller elever vid naturbruksgymnasier. Om den sistnämnda gruppen kan sägas att den varierar kraftigt över tid när det gäller storlek och förmåga. Omsättningen av elever gör att det skulle krävas en ständigt pågående matchningsprocess, minst en gång per år,

för att få ut förstärkningarna till rätt företag utan dröjsmål. Eleverna kan inte heller förväntas ha en sådan kunskapsnivå att de utan vidare kan lösa mer kvalificerade uppgifter. Det kan därtill finnas en risk för att intresset för olika inriktningar av utbildningen kan komma att påverkas av myndigheters planering av personalplikt.

## **Särskilt om fiske och vattenbruk**

När det gäller fiske och vattenbruk bedömer vi att kravet på särskilda kvalifikationer gäller för merparten av personalen i beredningskedjans olika led. Verksamheten kräver generellt avancerad teknik och spetskompetens. Det skulle endast vara i mycket liten omfattning som personalbehovet kan tillgodoses genom tillförande av extern okvalificerad personal.

## **Slutsats för jordbruk, trädgårdsnäring, fiske och vattenbruk**

Det har inte varit möjligt att göra konkreta uppskattningar av ovanstående problematik under den period som utredningen har pågått. Vi noterar att utredningen föreslår ett antal områden där behovet och lämpligheten av att införa civilplikt bör utredas närmare. I detta ingår också att identifiera berörda aktörer. Motsvarande analys saknas idag inom jordbruk, trädgårdsnäring, fiske och vattenbruk. Som vi nämnt inledningsvis är en fungerande livsmedelsförsörjning oundgänglig för totalförsvaret och vi kan inte utesluta kollisioner med civilpliktiga verksamheter. Därför bedömer vi att det behöver utredas närmare hur personalförsörjningen ska lösas inom jordbruk, trädgård, fiske och vattenbruk vid höjd beredskap. I ett sådant uppdrag bör ingå att bedöma behovet och lämpligheten av civilplikt för mer specificerade yrkeskategorier och funktioner.

## **Veterinärverksamhet**

### **Civilpliktiga verksamheter**

Vi är positiva till förslaget om att kommunal tillsyn inom miljö- och hälsoområdet och veterinärverksamhet står kvar som civilpliktiga verksamheter.

### **Allmän tjänsteplikt för kvalificerade tjänster**

När det gäller veterinärer hänvisar utredningen till Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets rapport om reglering av veterinärpersonal med mera vid höjd beredskap<sup>1</sup>. Rapporten innehåller förslag om anvisning av arbete med allmän tjänsteplikt för att flytta veterinärpersonal från icke totalförsvarsviktig till totalförsvarsviktig verksamhet. Samtidigt bedömer utredningen att anvisning av arbete för allmänt tjänstepliktiga i första hand lämpar sig för totalförsvarsviktiga civila verksamheter med lägre kompetenskrav.<sup>2</sup> Den synen på anvisning av allmän

---

<sup>1</sup>Reglering av veterinärpersonal med mera vid höjd beredskap – Rapportering av uppdrag i myndigheternas respektive regleringsbrev för budget-året 2023” (2024).

<sup>2</sup> Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret sid. 316.

tjänsteplikt överensstämmer inte med de höga kvalifikationskraven på veterinärverksamhet. Det behöver klargöras vilken form av pliktlösning som kan användas för att vid behov flytta veterinärpersonal från icke totalförsvarsviktig till totalförsvarsviktig verksamhet. Om allmän tjänsteplikt och anvisning inte är möjlig, kan istället civilplikt för veterinärpersonal behöva förordas.

## Beslut om allmän tjänsteplikt

Om anvisning av allmänt tjänstepliktiga ska användas för att flytta personal inom den civila veterinärverksamheten, ser vi behov av följande beslutsordning.

Beslut om

- hos vilka arbets- eller uppdragsgivare inom den civila veterinärverksamheten som allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och
  - vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt
- bör fattas av länsstyrelsen (på regional nivå), civilområdesansvarig länsstyrelse (på högre regional nivå) och Arbetsförmedlingen (på nationell nivå).

Den ordningen bör också gälla för beslut om att anvisa personal.

Detta har vi argumenterat för i Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets gemensamma rapport *Reglering av veterinärpersonal med mera vid höjd beredskap*.<sup>3</sup> Våra motiv är följande.

- Ett förslag är att det ska vara länsstyrelsen som ska följa lägesbilder vad avser veterinärpersonal, vilket då ger länsstyrelsen ett bra beslutsunderlag.
- Det är länsstyrelsen som har register över veterinärpersonal.

Då veterinärpersonal är ett legitimationsyrke och därmed en tydligt avgränsad och definierad yrkesgrupp, ser vi inte någon risk för överlappande eller motstridiga beslut med den ordning vi föreslår. Av skälen vi anger ovan bedömer vi den risken vara större om samtliga beslut ligger hos Arbetsförmedlingen. Att länsstyrelsen och civilområdesansvarig länsstyrelse har denna uppgift överensstämmer med krigsveterinärförordningen (1981:648). Vidare har länsstyrelsen redan liknande uppgifter enligt 3 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor.

## Förebyggande djurhälsoarbete

Vi vill också erinra om vikten av att upprätthålla resurser för förebyggande djurhälsoarbete, som tar tid att lära sig och som det därför inte är enkelt att ställa om resurser till. Vidare krävs det specifik kompetens för olika slags livsmedelsproducerande djur. När det gäller till exempel får, gris, fjäderfä, fisk och ren finns ett lägre antal specialinriktade veterinär än för nöt, häst och smådjur.

---

<sup>3</sup> *Reglering av veterinärpersonal med mera vid höjd beredskap – Rapportering av uppdrag i myndigheternas respektive regleringsbrev för budget-året 2023 (2024).*

I detta ärende har generaldirektören Christina Nordin beslutat. Charlotta Dahlberg har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Ida Lindblad Hammar, Olof Johansson, Märta North, Sven Johansson, Tomas Sandström, Magnus Franzén, Peter Hofverberg, Veronica Andrén, Robert Ter Horst, Maria Tholander Hasselrot, Folke Cerenius, Anna Nordström, Matilda Bergström, Jonna Hellgren och Jacob Landsjö deltagit.

Christina Nordin

Charlotta Dahlberg

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

## **Kopia till**

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet